

**O'ZBEKISTONDA IJTIMOIIY PEDAGOGIKANING PAYDO
BO'LISHI, MADANIY, TARIXIY, IJTIMOIIY, XUQUQIY SHART
SHAROITLARI**

***Mahmudova Gulnoza Shuhrat qizi** – “University of Management and
Future Technologies” universiteti S554-24PDo‘ guruh talabasi*

Annotatsiya: Ushbu maqola “O‘zbekistonda ijtimoiy pedagogikaning paydo bo‘lishi, madaniy, tarixiy, ijtimoiy, xuquqiy shart sharoitlari” haqida batafsil yozilgan va yoritib berilgan.

Kalit so‘zlar: ijtimoiy pedagogika, ijtimoiy pedagogikaning o‘zbekistonga kirib kelishi, ijtimoiy pedagogikaning madaniy shart sharoitlari, ijtimoiy pedagogikaning xuquqiy shart sharoitlari

Kirish:

O‘zbekiston respublikasiga ijtimoiy pedagogikaning fani paydo bo‘lishi va rivojlanishi bir qator madaniy, tarixiy, ijtimoiy va huquqiy shart-sharoitlar bilan bog‘liq. Ushbu sohaning o‘ziga xos xususiyatlari va rivojlanishiga ta’sir etuvchi omillarni quyidagilarni keltiramiz fan mustaqillika erishganidan so‘ng kirib kelgan, lekin undan avval u ijtimoiy tarbiya, ijtimoiy faoliyat, ijtmoy ximoya ko‘rinishida qadimiy ildizlariga ega. Ilk diniy falsafaviy (Avesto) va adabiy (Alpomish, Go‘ro‘g‘li) manbalarida biz insonning ijtimoiy kelib chiqishi nuqtai nazaridan pedagogik qarashlarning aks etganini ko‘ramiz.

Al-Xorazmiy, Farobiy, Beruniy, Ibn Sino, Ulug‘bek kabi olimlar uz ilmiy va pedagogik faoliyatlarida rivojlantiruvchi, tarbiyalovchi va ta’lim beruvchi ta’sir kuchlarini o‘tib kelayotgan avlodga qaratish g‘oyasini ilgari surishgan va buni tadbiq etishgan. Bu, avvalambor, ular ta’limning maqsadini xryotga tayyorlash, axloqiy me’yor va qoidalar, kasbiy malakalar va chuqur bilimlarga ega bo‘lishda, deb bilganliklarida namoyon bulgan.

Mashxur olim Al-Xorazmiy (783 - 850 y.) asarlari yorqin didaktik tavsifga egadir. U savol-javob metodi orqali bilimlar qulga kiritilishi, bu jarayonda shaxs

boshqalar bilan munosabatlarga kirishishi va jamiyatning faol a'zosiga aylanishini ta'kidlagan.

Buyuk qomusiy olim Abu Rayhon Beruniy (973 - 1050 y.) ta'lim jarayonida qullaniladigan ilmiy usullarni ishlab chiqqan. U, shuningdek, ta'lim tamoyillarini ham tasniflagan. Allomaning pedagogik qarashlarini ijtimoiy yo'naltirilishi axloqni ijtimoiy xususiyatlar va hissiyotlarning ifodasi sifatida tushunganligida o'z ifodasini topgan. Uning tarbiya, shaxsning shakllanishida va jamiyatdagi amaliy faoliyat uchun ilm va meqnatning ahamiyati haqidagi g'oyalari hozirgacha o'z ahamiyatini saqlab qolgan.

Buyuk qomusiy olim Abu Ali ibn Sino (980 - 1037 y) o'z davrining barcha bilim sohalarini qamrab oluvchi katta ilmiy meros qoldirgan bo'lib, uning barcha asarlarida pedagogic qarashlar mavjud. Olimning bilim, iroda va insonning rivojlanish jarayonidagi maqsadga intiluvchanligi, atrofmu'it ta'siri, axloqiy va mehnattarbiyasi, muomala san'ati, bolalarni jamoada o'qitish haqidagi g'oyalari hozir ham nihoyatda muhim hisoblanadi.

“Ijtimoiy pedagogika” kursi talabalarning umumpedagogik bilim darajasini kengaytirish bilan birga, ularni jamiyatdagi turli ijtimoiy munosabatlar, ma'naviy omillar, shuningdek, mazkur fanning ob'ekti, predmeti, uning boshqa fanlar bilan aloqadorligi, kategoriyalari, ijtimoiy pedagog kasbining o'ziga xos xususiyatlari kabi muammolar ustida bosh qotirishga undaydi. O'quv fanining maqsadi va vazifalari. Fanni o'qitishdan maqsad - bolalarni ijtimoiylashtirish jarayonida ijtimoiy tarbiya va ijtimoiy ta'lim qonuniyatlarini o'zlashtirish. Fanning vazifasi - gumanitar bilishning sohasi sifatida ijtimoiy pedagogika, uning obyekti, tadqiqot predmeti va asosiy kategoriyalari haqida nazariy bilimlar berish; talabalarda ijtimoiy - pedagogik tadqiqotga doir ko'nikma va malakalarni shakllantirishdan iborat. Fan bo'yicha talabalarning bilim, ko'nikma va malakasiga qo'yiladigan talablar “Ijtimoiy pedagogika” o'quv fanini o'zlashtirish jarayonida amalga oshiriladigan masalalar doirasida bakalavr: ijtimoiy - pedagogik faoliyatning madaniy - tarixiy an'analari; ijtimoiy - pedagogik faoliyat rivojining tarixiy omillari; pedagog, ijtimoiy - pedagog va ijtimoiy xodimning kasbiy faoliyatidagi farqlar; ijtimoiy - pedagogning kasbiy

faoliyati strukturasi; ijtimoiy - pedagog faoliyati vazifalari; ijtimoiy - pedagogning kasbiy tayyorlashda uzluksiz ta'lim mazmuni; O'zbekistonda ijtimoiy pedagog amaliy faoliyatining o'ziga xosliklari; maktabgacha yoshdagi bola shaxsini ijtimoiylashtirish mohiyati; bola shaxsini ijtimoiylashtirishda mikro muhitning roli; rivojlanishida nuqsoni bo'lgan bola, nogiron bola, cheklangan imkoniyati bola tushunchalari tavsifi; imkoniyati cheklangan bolalarni ijtimoiylashtirishdagi umumiylik va tafovutlar; imkoniyati cheklangan bolalarni ijtimoiylashtirishning shartlari va xuquqiy me'yorlari; ijtimoiy pedagogik kategoriyalar; ijtimoiy pedagogikaning tamoyillarini bilishi kerak; - ijtimoiy pedagog faoliyat metodikasi va texnologiyasi; asotsial oilaga ijtimoiy - pedagogik yordamning asosiy shakllari; ijtimoiy pedagog faoliyatida ishonitirish metodlari, korrektsiya, mashqlarini qo'llash; kasbiy faoliyatda sotsiologik metodlardan foydalanish; ijtimoiy pedagogik texnologiyalarini qo'llash; xavotirli oila ijtimoiy maqomini tavsiflash; xavotirli oila bilan ishlash metodlarini qo'llash ko'nikmalariga ega bo'lishi kerak; - ota - ona vasiyligisiz qolgan bolalar bilan ijtimoiy - pedagogik faoliyat olib borish; deviant xulqli bolalar bilan ijtimoiy - pedagogik faoliyatni tashkil etish va olib borish malakalariga ega bo'lishi kerak.

Ijtimoiylashtirish - 1) inson tomonidan jamiyatda muayyan vaqt oralig'ida qadriyatlar, axloqiy me'yor, namuna va ko'rsatmalarning o'zlashtirilishi; 2) shaxsning turli ijtimoiy umumiylik (guruh, ijtimoiy institut, ijtimoiy tashkilot), ijtimoiy munosabatlar tizimiga integratsiyalashuvi. Shaxsning ijtimoiy o'z - o'zini aniqlashidan kelib chiqib, ijtimoiy munosabatlarning umumiy tizimida o'z o'rnini va nuqtaiy nazari.

Ijtimoiy pedagogika - 1) jamoatchilik tarbiya institutlari haqidagi fan; shaxsni shakllantirishga yo'naltirilgan ta'lim - tarbiya tizimi; 2) shaxsni ijtimoiylashtirish, jamiyat hayotiga tayyorlash muammolari bilan shug'ullanadigan pedagogika fanining alohida tarmog'i.

Xulosa

O'zbekistonda ijtimoiy pedagogikaning paydo bo'lishi va rivojlanishi bir qator tarixiy, madaniy, ijtimoiy va huquqiy shart-sharoitlarga bog'liq. Ushbu soha yoshlar

tarbiyasida, ijtimoiy muammolarni hal etishda va jamiyatda ijtimoiy barqarorlikni ta'minlashda muhim rol o'ynaydi. Ijtimoiy pedagogika, shuningdek, yoshlarni ijtimoiy hayotga faol jalb etish va ularning huquqlarini himoya qilishga qaratilgan strategiyalarni ishlab chiqishga yordam beradi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. Sulaymon Amirqulovich Xaydarov. (2024). O'quvchilarni tarbiyashda ijtimoiy fanlarni o'qitishni didaktik imkoniyatlari. SCIENCE AND EDUCATION SCIENTIFIC JOURNAL. 5.1.B.271-275.
2. Хайдаров, С. (2023). Педагогик faoliyatda o'qituvchi o'zida kompetentlik sifatlarini shakillantirishi. Цифровизация современного образования: проблема и решение, 1(1), 64–67.
3. Хайдаров, С. А. (2023). ТАРИХ ДАРСЛАРИДА САНЪАТ АСАРЛАРИДАН ФОЙДАЛАНИШНИНГ УСУЛЛАРИ. Oriental renaissance: Innovative, educational, natural and social sciences, 3(1/2), 92-96.
4. Хайдаров С. (2024). Spiritual influence on child education in families. Web of Teachers: Inderscience Research. 2 (11). 203-205.
5. Хайдаров С. (2025). Oilalarda farzand tarbiyasiga ruhiy ta'sir etkazish. Modern Education and Development. 3 (17). 23-27.
6. Khaydarov S.A. (2025). The role of the use of fine arts in teaching the history of the country. Modern Education and Development. 3 (17). 28-33.
7. Xaydarov S.A. (2025). Ijtimoiy-gumanitar fanlarda raqamli metodlardan foydalanish yo'llari. NEW RENAISSANCE international scientific journal. 2(1). 91-94.
8. Xaydarov S.A. (2025). Yoshlarda vatanparvarlik hissini tarbiyalashda Boburnoma asariga ishlangan miniatyuralarning ahamiyati. Til va adabiyot.uz. 2.11-12.